

Llegir per a aprendre

Guia pràctica per a fomentar la lectura a l'escola

Josep Antoni Fluixà

1.1. Per a què i per què?

Llegim perquè en la societat en què vivim ens és absolutament necessari. No només per a distraure'ns o divertir-nos llegint una novel·la, sinó també per a interpretar les instruccions d'una màquina i traure el bitllet del tren. Si no sabem llegir, si desconeixem el codi escrit, en l'actualitat, som analfabets. No saber llegir implica no aconseguir el grau de maduresa i d'autonomia necessari per a ser considerat una persona adulta i, en conseqüència, dependre dels altres o viure en la marginalitat més total i completa.

En èpoques anteriors, quan la societat era bàsicament agrícola o industrial, llegir no era necessari per a la gran majoria de la població. De fet, quasi al llarg de tota la història de la humanitat, la lectura ha sigut una activitat accessible només a una minoria. Una minoria coincident sempre amb les elits religioses, socials i econòmiques de cada país: és a dir, amb els rics. Per sort, amb l'arribada del segle xx i la consolidació de les democràcies occidentals procedents de la Revolució Francesa, s'ha produït un fenomen d'alfabetització general, impulsat també per les capes dirigents.

Amb la creació de les societats modernes, fortament industrialitzades i tecnificades, es ne-

cessiten –com sempre– treballadors, però cada vegada més formats. Treballadors capaços de seguir instruccions complicades i capaços també de ser creatius. De la societat industrial inicial, passarem a la societat dels serveis –la societat del comerç, de les professions liberals, del turisme, de la comunicació, etc.– i, finalment, hem arribat –fins ara– a la denominada societat del coneixement, l'època dels grans avanços tècnics i l'època d'Internet.

Per tant, saber llegir se'ns ha fet per a tots imprescindible. Si no sabem llegir, estem condemnats a sol·licitar l'ajuda dels altres en una gran quantitat d'accions quotidianes. Per exemple, a l'hora de saber el menú d'un restaurant, quan ens és necessari conèixer les condicions d'un contracte que hem de signar o per a interpretar el missatge de WhatsApp que ens ha enviat la nostra parella. Si no sabem llegir ens quedem desconnectats, aïllats, de la societat.

Per això, a l'escola, una de les prioritats –pràcticament la prioritat bàsica– és l'aprenentatge de la lectura i de l'escriptura. Es tracta d'una prioritat que es treballa al llarg de totes les etapes del sistema escolar. Perquè llegir no és només saber descodificar uns signes. Això es fa en els primers cursos escolars. Saber llegir és molt més. És pronunciar en veu alta un text amb l'entonació adequada, amb les pauses necessàries i amb la modulació de la veu que requereix cada fragment o frase. Llegir un text és comprendre el

que diu i interpretar-lo. Llegir un text és establir un diàleg entre l'autor i el lector, entre el text llegit i els altres que formen part del bagatge lector d'una persona.

En definitiva, ens trobem davant d'una activitat complexa, l'aprenentatge de la qual requereix estratègies encertades, motivacions que la facen atractiva, molts esforços i paciència, molta paciència. Sobretot, perquè el resultat val la pena i són molts els motius que justifiquen l'ús de la lectura, tant per una raó pràctica com per una finalitat més idealista de formació personal:

- Llegim per estimular el nostre cervell, per fer-nos més intel·ligents.
- Llegim per ampliar el nostre vocabulari, per parlar millor i relacionar-nos amb els altres.
- Llegim per entretenir-nos.
- Llegim per escriure millor i millorar l'ortografia dels nostres escrits.
- Llegim per viure altres vides, les dels personatges que protagonitzen les històries de les novel·les, contes i obres de teatre que llegim.
- Llegim pel plaer de les paraules, per emocionar-nos amb la bellesa d'uns versos, amb les idees que exposen, etc.
- Llegim per viure aventures que no viurem mai en el món real.
- Llegim per fer-nos més comprensius, per posar-nos en el lloc dels altres, per exercitar la nostra empatia i millorar les nostres relacions.

L'escriptura va nèixer fa uns 5.300 anys. Va aparèixer en llocs diferents, en civilitzacions molt agrícoles: a Mesopotàmia cap al 3300 aC.; a Egipte, el 3200 aC.; a Xipre, el 2200 aC.; a Creta, el 1900 aC.; a la Xina, el 1400 aC., i a l'Amèrica Central, cap al 900 aC. S'atribueix l'origen a la necessitat d'acordar i formalitzar contractes en les transaccions que es feien entre terres remotes. Per tant, l'escriptura i la lectura tingueren un origen pràctic.

L'escriptor gallec Agustín Fernández Paz deia que necessitem la lectura de la mateixa manera com necessitem l'aigua per a beure.

–Llegim per previndre malalties degeneratives de la ment com l'Alzheimer.

–Llegim per augmentar la nostra imaginació i la nostra creativitat.

–Llegim per interès, perquè els xiquets i les xiquetes que lligen trauen millors notes.

–Llegim perquè relaxa el cos i calma la ment.

–Llegim per recordar, perquè la nostra ment és incapaç de retindre-ho tot i els continguts escrits sempre es poden recuperar amb la lectura.

–Llegim per estar informats, per saber què passa al món.

–Llegim per aprendre.

1.2. La responsabilitat de fer lectors

1.2.1. DE QUI ÉS? NOMÉS DEL PROFESSORAT?

Com he dit, a l'escola –i quan parle d'escola m'estic referint a tot l'ensenyament obligatori i, fins i tot, no obligatori– una de les prioritats és l'aprenentatge de la lectura i de l'escriptura. Però això vol dir

que aquest aprenentatge és responsabilitat exclusiva dels docents? En absolut. Com diu un vell proverbi africà molt conegut i divulgat: «Per a educar un xiquet –o una xiqueta– fa falta tota la tribu». Començant, evidentment, per la família. Però amb l'aportació progressiva del veïnat, l'escola, l'administració local, la biblioteca, els mitjans de comunicació, les editorials i totes les institucions i entitats públiques i privades, entre molts altres col·lectius.

Per tant, la primera cosa que ha de fer el professorat pel que fa a aquest aspecte és desangoixar-se. Sobre nosaltres no recau tota la responsabilitat de l'èxit o del fracàs de l'existència d'una societat lectora o no lectora. Però tampoc no ens podem relaxar, perquè som un col·lectiu molt important i influent. Som, per dir-ho d'alguna manera, els professionals més visibles encarregats de la instrucció i formació dels xiquets i de les xiquetes. A nosaltres se'ns assigna oficialment la tasca de preparació i adaptació als nous temps de les generacions futures. I, en aquesta preparació, hi hem d'incloure la lectura i l'escriptura.

Però, hi insistim: no estem sols! I no ho hem d'estar mai. En conseqüència, no ens podem aïllar de la societat. No podem fer la nostra faena tancats sempre dins dels murs de la nostra esco-

---

El primer idioma escrit és el sumeri, que es parlava a Mesopotàmia. D'aquesta manera, començà la possibilitat de fixar per escrit i guardar per al futur les moltes històries que es transmetien oralment. Aquest és l'origen de la literatura escrita.

El professorat no és l'únic responsable, però és un col·lectiu molt important i influent a l'hora de promoure la lectura entre els xiquets i les xiquetes.

---

la. Tots els centres educatius estan construïts i viuen en un entorn social que hem de tindre en compte a l'hora d'elaborar i d'impartir el currículum en qualsevol de les àrees o matèries. I, en aquest sentit –com és lògic–, el foment de la lectura i de l'escriptura no n'és cap excepció.

Per això, si volem fer que el nostre alumnat siga lector, haurem de dissenyar i aplicar unes mesures i unes activitats –i, en definitiva, redactar un pla de foment de la lectura al centre– que partisquen de la realitat sociocultural de les famílies i que tinguen en compte els recursos existents en l'entorn. És a dir, no farem mai un pla lector coherent i efectiu si desconeixem o menystenim la programació d'activitats culturals i literàries que se'ns ofereixen a la localitat o a les ciutats més properes, si ignorem les propostes que ens faciliten les editorials, si rebutgem el fons bibliogràfic i les activitats que programen les biblioteques públiques més properes al centre, si no busquem, per exemple, cap contacte amb les escriptores i els escriptors de la zona o si tanquem la porta als col·lectius i grups que es dediquen professionalment a fer activitats d'animació lectora o de contacontes.

1.2.2. PERSPECTIVES DES DE LES QUALS S'ABORDA EL FOMENT DE LA LECTURA

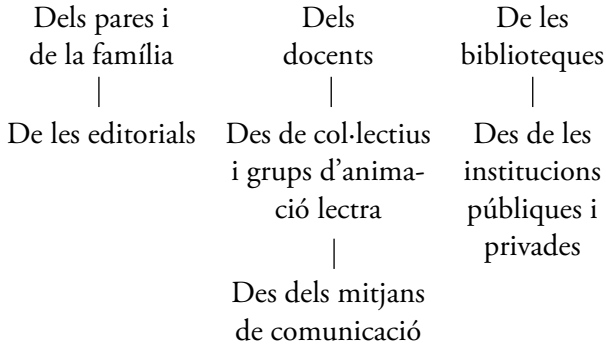
De fet, hem de saber que hi ha diverses perspectives des de les quals es pot abordar el foment de la lectura en una societat. I això és molt positiu, encara que, sovint, es partisca de concepcions i de pràctiques diferents. Segurament, en una conversa sobre animació lectora, no tindrà la mateixa idea o proposta d'activitats un comercial d'una editorial que un programador cultural i educatiu d'un municipi, com tampoc no la tindran una persona encarregada de les animacions lectores en una biblioteca i una mestra o mestre d'Infantil o de Primària, o una professora o professor de Secundària. Les famílies, per altra banda, parteixen també d'uns criteris no sempre coincidents amb l'escola, ni tampoc amb el que la societat els ofereix.

Per tot això, és bo que el professorat conega bé des de quins punts de vista es pot tractar el tema del foment de la lectura per a tindre'ls en compte i integrar-los, en la mesura que siga possible, en la seua pràctica docent a l'aula. Recordem, una vegada més, que no estem sols i que, des de fora del centre educatiu, ens aporten molts recursos vàlids.

En aquest aspecte, el professorat ha de saber que les perspectives bàsiques des de les quals es contempla el foment de la lectura –i que, sovint, en tenen un concepte diferent– són les següents:

EL FOMENT DE LA LECTURA

—La perspectiva de les famílies

En aquesta perspectiva, com és lògic, hi ha una gran varietat d'actuacions i d'actituds pel nivell socioeconòmic i cultural de cada família. I, per això, ens podem trobar situacions de desinterés total contraposades a famílies amb una motivació molt conscienciada sobre la importància de la lectura i l'escriptura. Però, en general, observem una atenció especial i, fins i tot, una preocupació excessiva en l'etapa inicial dels xiquets i les xiquetes centrada quasi exclusivament en l'aprenentatge de la descodificació gràfica, com també una progressiva desatenció amb el pas dels anys i el creixement de l'infant.

No obstant això, als centres educatius necessàriament hem d'aconseguir la implicació de les famílies en el procés de creació de l'hàbit lector. Amb aquest objectiu hem d'invitar els pares i les mares, els iaies i les iaies —que ens puguen aportar la seua experiència— a inter-

vindre a les nostres aules amb narracions orals de contes populars o amb la presentació dels llibres de la seua infància. Sense renunciar en absolut a la participació d'aquells membres de famílies menys preparades o benestants. De fet, amb aquestes famílies, els centres educatius han de tindre una atenció especial per a oferir-los la formació necessària que facilite un treball conjunt família-escola que aconseguisca més fàcilment l'acostament als llibres i la lectura de xiquets i xiquetes.

Sembla mentida, però encara hi ha molts prejudicis i moltes actituds gens favorables a la lectura en moltes famílies. Jo mateix, en les meues nombroses xarrades dirigides a pares i mares, he escoltat frases com aquestes: «Jo enguany ja he apuntat el meu fill a futbol. A l'any que ve, si es porta bé i estudia, ja l'apuntaré a la biblioteca», «Fa dos anys li vaig comprar un llibre a la meua filla i encara no se l'ha llegit. No pense comprar-li'n cap més». Com si la biblioteca fora una activitat extraescolar més i haguera de pagar una quota mensual. I ignorant, per exemple, que tots els bons lectors necessitem varietat de llibres a l'abast per a poder llegir o que, probablement, el llibre que li ha comprat a la filla no és el llibre adequat als seus interessos personals.

—La perspectiva dels docents

És la perspectiva que, com és lògic, més ens interessa. Però, com que és la perspectiva que trac-

---

Els centres educatius necessàriament hem d'aconseguir la implicació de les famílies en el procés de creació de l'hàbit lector.

---

tarà bàsicament tot aquest llibre, la deixarem, de moment, sense moltes explicacions. De fet, la definirem més endavant, quan tractem el concepte d'animació lectora, perquè es tracta d'una redacció feta principalment de cara a la tasca del professorat.

–La perspectiva de les biblioteques

Aquesta és una perspectiva molt interessant per al professorat. A les biblioteques es fa una tasca, sobretot, de préstec gratuït de llibres i, per això, és un recurs extraordinari per al professorat, perquè permet ampliar l'oferta de les biblioteques de centre i d'aula. Molt interessant és, en aquest aspecte, la possibilitat del préstec col·lectiu que moltes biblioteques ofereixen als centres educatius i que possibilita l'augment i la renovació continuada del fons bibliogràfic dels centres durant un període determinat.

Per sort, aquesta tasca de servei de préstec no és l'única. Cada vegada amb més freqüència a les biblioteques es fa també una aposta per la programació d'activitats d'animació a la lectura dirigides a usuaris. Hi ha clubs de lectura, sessions de contacontes, presentació de llibres, dramatització d'històries, etc. El professorat n'ha d'estar informat i incloure en la programació curricular les activitats que considere interessants per a l'alumnat del centre. A més, tant

els docents com els bibliotecaris hauríem de tindre una relació contínua per a propiciar la realització d'activitats conjuntes entre els centres educatius i les biblioteques.

—La perspectiva de les editorials

Les editorials, inqüestionablement, també estan molt interessades en l'augment del nombre de lectors. La seua supervivència com a empreses està en joc. Com més llibres es venguen, millor! Per això, estan sempre pendents del professorat, bàsicament a través dels seus comercials. I, en aquest aspecte, l'animació lectora de les editorials consisteix a dotar de recursos el professorat per a fer més atractiva la prescripció d'un llibre o d'un altre. Per això, proporcionen propostes didàctiques de cadascun dels llibres que publiquen per a infants i joves. I, a més, si el centre fa una compra significativa d'un títol en concret, faciliten la visita de l'autor o l'escenificació d'una motivació lectora referent a una col·lecció o un gènere literari, entre altres activitats.

Tot això, evidentment, està molt bé, però el professorat ha de ser crític i no deixar-se portar per «cants de sirena». S'ha de saber seleccionar les propostes que ens seran útils. Per exemple, triar com a lectura col·lectiva un títol, sense haver-lo

---

El professorat ha d'estar informat de les activitats que ofereixen les biblioteques públiques i incloure en la programació les activitats que considere més interessants per a l'alumnat.

---

llegit nosaltres abans, només perquè l'autor està disposat a visitar-nos, pot ser contraproduent, si el llibre és dolent i no agrada a l'alumnat. També convé que ens informem de si l'autor o autora proposat té un tracte agradable i capta l'atenció de xiquets i xiquetes.

No obstant això, necessàriament hem d'estar atents a l'oferta de les editorials, atendre atentament els comercials i visitar periòdicament els webs per a conèixer-ne el catàleg històric i les novetats. Un professor o una professora ben informat en literatura infantil i juvenil té, en

principi, una garantia d'èxit proporcionalment més elevada en les accions de foment de lectura que aplique a l'alumnat.

Hem d'estar atents a l'oferta de les editorials, atendre atentament els comercials i visitar periòdicament els webs per a conèixer-ne el catàleg històric i les novetats.

—La perspectiva dels col·lectius i dels grups d'animació lectora

Davant la preocupació creixent en els últims anys per superar els baixos índexs lectors de la nostra societat, han aparegut, cada vegada

més, diferents grups o col·lectius que fan de l'animació lectora una dedicació professional. Aquests grups, com és lògic, tenen un concepte de foment de la lectura que es basa en la planificació d'una sèrie de sessions per a oferir als centres educatius, a les biblioteques, a les cases de cultura o a qualsevol associació que hi pugui estar interessada.

Sovint es tracta de sessions en les quals es narren oralment contes populars o bé es conten històries de llibres que es mostren a l'auditori. Aquestes sessions són impartides quasi sempre per una única persona, anomenada contacontes. Altres vegades, la sessió consisteix en una recitació de poemes a càrrec d'un rapsode acompanyat, almenys, d'un músic. En la majoria dels casos, però, se'ns ofereix una dramatització d'una història relacionada amb un llibre o amb una col·lecció determinada o amb un gènere literari en concret. En aquests casos, els grups estan formats per dos o tres actors.

També hi ha col·lectius o persones que tenen dissenyades sessions per a mostrar llibres que extrauen d'una maleta o qualsevol altre contenidor i que els comenten d'una manera molt atractiva amb jocs i activitats. L'objectiu és que els assistents a la sessió toquen els llibres, n'observen les cobertes i s'endinsen en la lectura d'algun fragment. Són, per tant, una proposta molt interessant, perquè s'aproxima molt al tipus d'activitats que hauríem de plantejar-nos, amb més freqüència, als centres educatius. En tot cas, aquesta oferta –com també la dels contacontes, rapsodes i actors– és vàlida per a actuacions esporàdiques i, en conseqüència, als centres educatius no podem donar-nos per satisfets amb la programació i actuació d'aquests grups una vegada o dues a l'any, per a completar els actes d'una setmana cultural o per a commemorar la festivitat del llibre.